

Sebastian-Dragoș Bunghez

PARLAMENTUL ȘI POLITICA EXTERNĂ
A ROMÂNIEI (1899–1914)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BUNGHEZ, SEBASTIAN-DRAGOȘ

Parlamentul și politica externă a României : (1899-1914) /

Sebastian-Dragoș Bunghez. - Cluj-Napoca : Mega, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-543-937-5

32

© EDITURA MEGA, 2018

Redactor:

Iulia Pop

Tehnoredactare și copertă:

CRINA SINCOVICI

Pe coperta I:

Participanți la Conferința de pace de la București (1913),
printre care sunt Titu Maiorescu, Take Ionescu și Alexandru Marghiloman

www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

SEBASTIAN-DRAGOȘ BUNGHEZ

PARLAMENTUL
ȘI
POLITICA EXTERNĂ
A ROMÂNIEI
(1899–1914)

EDITURA MEGA ▪ CLUJ-NAPOCA ▪ 2018

*Dedic această carte
celor ce m-au susținut mereu:
soției și părinților mei*

CUPRINS

ABREVIERI	7
PREFAȚĂ	9
CUVÂNT-ÎNAINTE	12
MULȚUMIRI	14
INTRODUCERE	15
CAPITOLUL I. COORDONATE DE POLITICĂ EXTERNĂ A ROMÂNIEI (1878–1914)	39
CAPITOLUL II. POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI ÎN DEZBATERILE PARLAMENTARE ÎNTRE 1899–1908	80
<i>Sesiunea 1899–1900</i>	80
Problema taxelor de la Porțile de Fier	80
Parlamentul României și școlile de la Brașov	108
<i>Sesiunile septembrie–octombrie 1900 și 1900–1901</i>	146
Relațiile cu Bulgaria	146
Convenția comercială cu Grecia	152
<i>Sesiunile martie 1901, iunie 1901 și 1901–1902</i>	158
Convenția de extrădare cu Austro-Ungaria	158
Convenția comercială cu Imperiul Otoman	165
Reducerea bugetului școlilor românești din Peninsula Balcanică	170
Recunoașterea calității de persoană morală Societății Olimpicii	193
<i>Sesiunea 1902–1903</i>	202
Vizita regelui Carol I în Bulgaria	202

<i>Sesiunea 1903–1904</i>	207
Creditul de 600.000 de lei pentru școlile și bisericile românești din Imperiul Otoman	207
<i>Sesiunile noiembrie–decembrie 1904 și februarie–iunie 1905</i>	235
Problema aromânilor	235
<i>Sesiunile 1905–1906 și mai 1906</i>	256
Problema aromânilor și a relațiilor cu Grecia	256
<i>Sesiunile 1906–1907, iunie 1907 și 1907–1908</i>	272
CAPITOLUL III. CRIZELE DIN SUD-ESTUL EUROPEI ÎN DEZBATERILE PARLAMENTARE (1908–1912)	277
<i>Sesiunea 1908–1909</i>	277
Relațiile cu Austro-Ungaria și orientarea politicii externe a României	277
<i>Sesiunea 1909–1910</i>	304
Orientarea politicii externe	304
Convenția comercială cu Austro-Ungaria	314
<i>Sesiunile 1910–1911 și martie–aprilie 1911</i>	317
Orientarea politicii externe a României	317
<i>Sesiunea 1911–1912</i>	336
CAPITOLUL IV. POLITICA EXTERNĂ ÎN DEZBATERILE PARLAMENTULUI DE LA ÎNCEPUTUL RĂZBOAIELOR BALCANICE PÂNĂ LA IZBUCNIREA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL	340
<i>Sesiunile 1912–1913, iulie 1913 și 1913–1914</i>	340
Atitudinea României în criza balcanică	340
Ratificarea protocolului de la Petersburg	385
Participarea României la al doilea război balcanic	401
<i>Sesiunile februarie–aprilie 1914 și iunie 1914</i>	422
ÎNCHEIERE	440
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	444
IMAGINI	454

ABREVIERI

- A.M.A.E. – Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României
A.N.I.C. – Arhivele Naționale Istorice Centrale
A.S.U.I. – „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”
D.A.D. – „Monitorul Oficial”. *Dezbaterile Adunării Deputaților*
D.S. – „Monitorul Oficial”. *Dezbaterile Senatului*
n.a. – Nota autorului
R.E.S.E.E. – „Revue des études sud-est européennes”
R.R.H. – „Revue Roumaine d’Histoire”
S.A.I. – „Studii și articole de istorie”
S.M.I.M. – „Studii și materiale de istorie modernă”

PREFAȚĂ

Așa cum prompt avizează de la bun începutul lucrării, autorul și-a propus „să analizeze modul cum a fost reflectată politica externă a României în dezbaterile parlamentare din perioada 1899–1914“. Este, potrivit Domniei Sale, prima abordare „din unghi parlamentar“ a problemelor de politică externă a României dintr-o etapă istorică mereu încărcată de tensiuni, când sub acoperirea tot mai perforată a „diplomației secrete“ se decantau cauzele sau originile Războiului Mondial. Tema lucrării poate să apară surprinzătoare, dacă ținem seama că în timpurile „diplomației secrete“ reflectarea politicii externe a unui stat anume, precum România, dezbaterile parlamentare nu a prea avut cum să fie decât anevoioasă, cam la distanță de posibilitățile raportării lor la „textul formal, diplomatic“. Și totuși, asemenea dezbateri au avut loc, incitate de articolele de presă, de curiozitățile și neliniștile publicului privind „securitatea externă“. Am putut cunoaște din aproape, mai întâi ca membru în comisiile de examene și referate, apoi în calitate de conducător științific, căutările și „pașii“ doctorandului într-un demers istoriografic pe cât de dificil, pe atât de util din perspectiva reconstituirii pe cât posibil detaliată a unei etape aparte din istoria politicii externe românești.

Pentru realizarea tezei, textele documentare de prim interes le-au constituit *dezbaterile parlamentare* și articolele de presă. Autorul și-a propus, însă, să investigheze și fonduri documentare inedite la Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și la Arhivele Naționale Istorice Centrale. A căutat să știe, pe bază de „probe“, dacă, cât și cum s-au putut apropia dezbaterile parlamentare de ceea ce apărea ca fiind „secretul operațiunilor propriu-zise de politică externă“. A putut constata că tensiunile presupuse de „crizele internaționale“, din al căror angrenaj România n-a prea putut lipsi, au presat asupra factorilor decidenți în materie de politică externă, până la a le impune să mai „spargă secretul

marii politici“. Publicarea de către guverne, între care și cel român, de „cărți colorate“ conținând seturi documentare „*par affaires*“ era deplin edificatoare în sensul celor menționate. Apoi, nu toate „afacerile“ ori „chestiunile“ purtau codul „secret“. „Chestiunea Dunării“, problemele vamale și comerciale, problema „fraților de peste munți“, motivele de duritate în relațiile cu Rusia, relațiile cu statele „din sud-est“ au făcut obiectul unor susținute și nu arareori aprinse dezbateri parlamentare. Este ceea ce domnul Sebastian Bungez a căutat să demonstreze pe baze corespunzătoare de „text primar“ și printr-un recurs munificent la literatura de specialitate, *Bibliografia* lucrării și trimiterile infrapaginale confirmând așa ceva. Structura lucrării este judicioasă, pe capitole, fiecare dintre acestea pe subcapitole.

Primul capitol privește *Coordonate de politică externă a României, 1878–1914*, cu comentarii urmând îndeosebi cunoscutele studii ale profesorului Cristian asupra aceleiași perioade. Autorul a avut în vedere de ce anul 1878 și nu anul 1871, considerat de istoricii occidentali, a marcat începutul de o anumită etapă pentru istoria politicii externe românești. Pe baze documentare și de lectură adecvate autorul a reușit să surprindă într-o viziune sintetică implicațiile internaționale ale recunoașterii Independenței României, însemnătatea constituirii Regatului, provocările decurgând din „chestiunea Dunării“, opțiunea euro-centrală a politicii externe românești, repercusiunile alianței franco-ruse și, apoi, ale constituirii Antantei, „tensiunile“ în relațiile cu Austro-Ungaria, cu impact asupra racordării României la Tripla Alianță, crizele din sud-estul Europei și situația externă a României la momentul declanșării primei mari conflagrații a secolului XX.

Capitolul al II-lea, *Politica externă a României în dezbaterile parlamentare între anii 1899 și 1908*, cel mai întins, este edificator pentru maniera în care autorul și-a propus să rezolve problematica întregului demers științific. Orientându-se după specificul activității parlamentare, a analizat problemele de politică externă după criteriul temporal al sesiunilor corpului legislativ al țării: pentru sesiunea 1899–1900, au fost abordate problema taxelor de la Porțile de Fier și cea a „școlilor de la Brașov“, ce stârnise aprinse dispute între liberali și conservatori; pentru sesiunile din 1900–1902, relațiile cu Bulgaria, convenția comercială cu Grecia, convenția de extrădare cu Austro-Ungaria, convenția comercială cu Imperiul Otoman, reducerea bugetului școlilor românești din Peninsula Balcanică; pentru sesiunile 1902–1908, vizita regelui Carol

în Bulgaria, creditul pentru școlile și bisericile românești din Imperiul Otoman, „chestiunea aromânilor“, implicațiile acesteia asupra relațiilor româno-elene. Autorul a ținut să nu-i scape ceva semnificativ, pentru tema D-sale de studiu, din dezbaterile parlamentare, cu al căror meca-nism sau sistem apare bine pus la curent. Textul menit să releve și rezonanțele publice ale acelor dezbateri a fost, de asemenea, cu sârg și beneficiu analitic, explorat.

Crizele din sud-estul Europei în dezbaterile parlamentare, 1908–1912, din perioada delimitată de „criza bosniacă“ și „preziua războiului balcanic“, au făcut obiectul celui de-al treilea capitol, unul, de asemenea, de un pronunțat conținut analitic, pe sesiuni și privitor la probleme, precum: relațiile cu Austro-Ungaria, orientarea politicii noastre externe „la semne“ că „aprecierea franco-rusă“ era o realitate, convenția comercială cu Austro-Ungaria, impresiile produse de „apetitul balcanic“ al Dublei Monarhii.

Ultimul capitol privește *Probleme de politică externă în dezbaterile Parlamentului de la începutul războaielor balcanice până la izbucnirea Primului Război Mondial*, un capitol, desigur întins, privind câteva probleme mari: atitudinea României în criza balcanică, protocolul de la Petersburg, participarea României la al doilea război balcanic, cu „învățămintele“ ce au marcat sesiunile parlamentare din lunile februarie-aprilie și iunie 1914, când, sub impulsuri date de național-liberali, au ocupat prim-planul dezbaterilor probleme mari de politică internă, înainte ca atentatul de la Sarajevo să arunce cercurile politice guvernamentale din țările europene, și nu numai, în criza ce avea să facă inevitabil războiul.

Abordarea „din aproape“, pe text documentar, în manieră cronică, a fiecărei probleme impune să i se recunoască autorului că a îndeplinit norma axială a studiului de specialitate, anume că între ceea ce și-a propus să realizeze și ceea ce a reușit a probat o strânsă concordanță.

Prof. univ. dr. GHEORGHE CLIVETI,
Director al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol“
al Academiei Române – Filiala Iași